

AİLƏ: hüquqdan çox hörmət

Ailə dedikdə ilk ağıla gələn kişi və qadın olur. Ailədə ilkin vəzifələri ata və ana olan kişi və qadın. Bu vəzifələr təbii ki, uşaq dünyaya gələndən sonra yaranır. Elə ailədə uşaq doğulandan sonra onlarla yeni vəzifə də meydana gəlir. Lakin biz bəzən bu vəzifələrin nədən ibarət olduğunu anlayır, anladığımıza görə də öhdəsindən gəlməyə çalışırıq. Bəzən isə vəzifələrimizin nədən ibarət olduğunu dərk etmədiyimizə görə müəyyən problemlərlə qarşılaşırıq.

Tək uşaqlarla bağlı yox, kişi və qadını bir araya gətirən ailədə onlarla hüquq və vəzifələr vardır ki, bunlar qarşılıqlı şəkildə qorunur, həyata keçirilir və yaxud da əksinə... Belə isə bu yazımızda ailələrimizdən, kişiqadın hüquq və vəzifələrindən söhbət açaq.

ilə qarşılıqlı anlaşıbilsin. Yeni gəlinin bacarmadığı işi, səhv hərəkətini onu acılamaqla yox, qarşısına əyləşdirib səmimi söhbətlə başa salsın. Belə olan halda bütün münasibətlər ilk gündəki kimi saygılı olacaq və belə də davam edəcək.

Çox təəssüf ki, əsrlər, illər gəlin-qayınana münasibətlərini əsla tənzimləyə bilmir. Zaman bir məsələnin qarşısında hələ də acizdir ki, qayınana-gəlin münasibətlərində hansı tərəf haqlı, hansı tərəf haqsızdır. Bu, illərin gündəm mövzusu olsa da, gəlinlə qayınana arasındakı 25-30 yaş fərqi haqlı tərəfin kim olduğunu özü söyləyir. Əlavə izaha ehtiyac yoxdur. Beləliklə də vəzifələrin səhv təyin olunması ailədə ilkin münasibətlərin pozulmasına, ər-arvad arasında soyuqluğun yaranmasına səbəb olur. Həmin ailə sonralar ata evindən ayrılıb müstəqil yaşamağa başlasa da, münasibətlər bərpa oluna bilmir, çünki təməl artıq silkələnmişdir.

ilk günündən ailədə münasibətlər necə qurularsa, sonrakı dövrdə də o cür davam edəcəkdir. Bu, "Ailə" adlı kitabın ilk səhifəsidir. O səhifəyə ilk gündən hansı dəsti-xətlə yazmağa başlanarsa, sonadək o dəsti-xətlə də davam edəcək. Ailədə hörmət və sayğı nədir? Ailə yeni qurulub. Yeni ailə ya özünə məxsus mənzildə, ya da oğlanın atasının evində yaşayır. Yeni bu, əvvəlcədən-yeni toydan əvvəl məlum olduğundan həm kişi, həm də qadın hər iki hala hazır olmalıdır.

Yeni qurulan ailələrin ayrı yaşaması daha məsləhətdir. Düzdür, bizdə tarixən ailə ailə içərisində yaşayıb. Və belə bir təsəvvür formalaşmış ki, bir oğlun varsa, onu ayırmaq olmaz, el sənı qınayar. Əgər iki-üç oğlun varsa, o birilər evlənenə kimi bu ailə sənınlə bilikdə yaşamaladı.

Qədim adət-ənənələrimizə, ailə dəyərlərimizə böyük sayğı ilə yanaşıırıq, bu, hər birimizin də borucudur. Ona görə ki, bu dəyərləri biz yalnız öz övladlarımıza verməklə yaşada bilərik. Lakin ailə dəyərlərimiz tək ailə içərisində ailənin yaşaması deyil. Minlərlə dəyərlərimiz var ki, onlar necə ki, bu günədək yaşadılib, bundan sonra da yaşadıllacaq.

Lakin ailə içərisində ailənin yaşamasına bu günün prizmasından baxdıqda, həqiqətən çətinliklərin yarana biləcəyi də gözler önünə gəlir. Məsələn, yeni qurulan ailədə qadının bu ailəyə uyğunlaşması, bu evin qayda-qanununu bilməsi üçün zamana ehtiyac var təbii ki. Bu baxımdan da həm qayınana, həm də gəlin səbirli olmalıdır ki, o zaman gəlib keçsin və hər şey öz qaydasına düşsün. Lakin bəzən qarşılaşdığımız hadisələr bunların əksini göstərir. İki-üç aylıq gəlinlər qayınana tərəfindən məzəmmət edilməyə başlanı.

Qayınana gəlinə səhər yuxudan gec oyandığını, yoldaşını onun işə yola saldığını, bir eşyanın yerinin bura deyil, ora olduğunu defələrlə söyləməklə, münasibətlərin pozulmasının təməlini qoyur.

Hər bir qadının eyni xarakterdə olmadığını nəzərə alsaq, təbii ki, buna qarşılıqlı da

oxşar olmadığını asanlıqla demək olar. Bəli, qayınananın iradlarını bir qadın bir cür, digəri isə başqa cür qəbul edir. Bu, ya elə ilk aylardan münasibətlərin pozulması ilə, ya da səbir edib hər şeyin qaydasına düşməsinə gözləməklə nəticələnir. Təbii ki, bu münasibətlər ər-arvad münasibətlərinə də təsir edir və onlar arasında ilk aylardan söz-söhbətin yaranmasına şərait yaradır. Belə olanda kişi tərəfindən qadının vəzifələri sadalanmağa başlayır.

Müəyyən edilən vəzifələr

Bəli, belə olanda kişi qadın üçün vəzifələr müəyyən etməyə başlayır: sən bu evin gəlinisən, səhər hamıdan əvvəl oyanmalısən, süfrəni hazırlamalısən, sonra təmizliklə məşğul olmalısən, evin bütün iş-gücünü görməlisən, anam illərdir ki, bizim qayğıımızı çəkir, ta yaşlaşıb, qoy dincəlsin.

Bunun qarşısını kim almalıdır? Əlbəttə, valideynlər. Gəlin daha çox qayınanası ilə təmasda olduğu üçün ilkin münasibətlərin qorunmasına, səhv vəzifələrin qoyulmasına da o cavabdehdir. Qayınana evdə öz vəzifələrini normal şəkildə həyata keçirirsə, həyat yoldaşı ilə hüquq və vəzifələrini düzgün idarə edə bilirlərsə, deməli, bu, yeni qurulan ailə üçün də nümunə olacaqdır. Yoxsa qayınana vaxtilə öz qayınanası tərəfindən sıxışdırılıbsa, el içində deyildiyi kimi, qul kimi işlədilibsə, gözünün yaşı qurumayıbsa, hüququ, vəzifəsi bilinməyibsə, o da bu gün bunun acığını öz gəlinindən çıxırsa, bu, əsla düzgün deyil və yeni ailənin təməl daşını laxladacağına şübhə yoxdur. Əksinə, qayınana öz qayınanasından fərqli olarsa, gəlinini öz qızı kimi qəbul edərsə, özünün vəzifəsinin nə olduğunu, gəlinin vəzifəsinin nə olduğunu bilərsə, söz-söhbətin yaranmamasına çalışarsa, səbirli olarsa, bunun yeni ailəyə də müsbət təsiri böyük olar.

Ən yaxşı hal isə odur ki, qayınana gəlini

Müstəqil yaşayan ailələr

Belə də olur ki, ailə evliliyin ilk günündən sərbəst yaşamağa başlayır. Bu halda da qadın və kişi vəzifələrinin nədən ibarət olduğunu yaxşı bilməlidir.

Ardı Səh. 6

Qarşılıqlı hörmət, sayğı ailənin təməl daşdır

Hələ ailədə vəzifələr formalaşmazdan əvvəl qadın və kişinin bir-birinə hörmət və sayğısı ailənin təməl daşdır. Yeni evliliyin

AİLƏ: hüquqdan çox hörmət

Əvvəli-Səh-5

Yoxsa münasibətlər tamamilə pozular. Məsələn, qadın bir gün ərzində hara gedəcəyi, haradan gələcəyi barədə həyat yoldaşına məlumat verməlidir. Bu, böyük etika qaydalarıdır ki, həyatı bir yerdə paylaşmağa qərar verən iki nəfərin bir-birilərinin harada olması haqqında məlumatları olur. Bəzi gənclərimiz var ki, bunu qətiyyə qəbul etmək istəmir, icazə kimi başa düşürlər. Lakin bu, icazə deyil, sadəcə məlumat xarakterlidir. Eynilə də kişi, o, əgər işdən sonra dostu ilə və yaxud işlə bağlı görüşü olacaqsas, bu barədə həyat yoldaşına xəbər verməlidir. Bu, onun vəzifəsidir, çünki ailəlidir, evdə gözləyən var və onun hüququdur ki, həyat yoldaşının harada olduğunu bilsin.

Elə ki, uşaq dünyaya gəlir, bundan sonra isə ailədə yeni vəzifələr müəyyənləşir. Yeni uşaq ortaq bir anlamda olduğu üçün sözsüz ki, vəzifələr də ortaq olmalıdır. Yoxsa kişi bütün gün uşağa baxmasını, gəzintiye çıxarılmasını, üstəlik də evin digər işlərinin də öhdəsindən gəlməsini qadının vəzifəsi hesab edirsə, bu, tamamilə yanlışdır və qadının hüquqlarına qarşı sayğısızlıqdır. Kişi “uşağın səsinə kəs, mən gecəni yatmasam, sabah necə işə gedərəm” deyirsə, həyat yoldaşına qarşı böyük hörmətsizlik edir. Onsuz da ərinin işə gedəcəyini düşünən hər bir qadın gecələr uşağı sakitləşdirməyə can atır.

Uşaq qarşılıqlı şəkildə, köməkliklə böyüdülməlidir. İlk aylarda uşaq təbii ki, ailənin normal yaşayışını pozacaq. Gecə yuxusuzluğu da olacaq, gündüz narahatlığı da. Lakin bunların hər birinin öhdəsindən gəlmək qadının vəzifəsi olaraq qəbul edilərsə və ona heç bir köməklik göstərilməzsə, bu, doğru olmaz.

Müstəqil yaşayan ailələr uşaqlar dünyaya gələndə iki nəfərdən ibarət olduqlarına görə burada hüquq və vəzifələr daha aydın şəkildə görünür. Bu hüquq və vəzifələrə əvvəldən hansı sayğı ilə yanaşılasa, sonrakı dövrdə də o cür davam edəcəyinə şübhə yoxdur. Uşaqlar doğulandan sonra isə ailədə kimin hansı vəzifəyə malik olması sayğı ilə də davam olunur. Bir sözlə, evdə məişət tullantısını atmaqdan tutmuş, uşaqları bağçaya, məktəbə aparıb-gətirməyədək, evin bazarlığınadək hər biri qarşılıqlı anlaşma şəklində görülməlidir.

Hörmət ailənin təməl daşdır

Bəzən düşünürük ki, ailələr nə üçün dağılır. İnanın ki, dağılan ailələrin əksəriyyəti sayğısızlıq səbəbindən dağılır. Sayğısızlıq bəzən o həddə çatır ki, insan buna dözməz. Məsələn, qayınananın “gəlin mənim süpürgəmdir, haraya qoysan,

orada da dayanmalıdır”, “gəlin mənə icazəsiz ata evinə gedə bilməz” və yaxud “gəlin olan yerdə mən nə üçün yemək hazırlamalı, qab yumalı, süfrə açmalıyam” kimi iddiaları sayğısızlıq deyil, bəs nədir? Dünənədək bütün işlərini özü gören, qızına qab yudurtmayan qayınana necə olur ki, gəlin gələndən sonra bunlardan imtina edir?

Və yaxud da müstəqil yaşayan ailələrdə ər işdən gəlir ki, arvadı evdə yoxdur. Bu ər arvadını harada axtarmalıdır, maraqlı deyilmi? Arvad gedib atası evinə, rəfiqəsi ilə görüşməyə çıxıb, evdən xeyli aralıda yerləşən mağazaya gedib, bu barədə ərinə məlumat verməyib. Ər belə olan təqdirdə onu harada axtarmalıdır? Axtarması necə, doğrudurmu? Və yaxud uşağı bağçaya, məktəbə aparmaq-gətirməyi ər-arvad bir-birilərinin üstünə atırlar. Ər deyir bu, mənim vəzifəm deyil, arvad deyir ki, bəs mənim necə, vəzifəmdir? Ər də bunun qarşılığında deyir ki, doğmusan, aparmalısan da, gətirməlisən də. Bax burada ən birinci gözə görünən sayğıdır. O sayğı ki, artıq yavaş-yavaş

tükənməyə başlayır. Tükəndikcə bir evin təməl daşı zədələnməyə başlayır. Beləliklə, üst-üstə gələn bu kimi problemlər həmin təməl daşını zədələyəcək-zədələyəcək bir gün tamamilə yıxılmasına səbəb olur. Ailə dağılır, hər kəs bir tərəfə üz tutur, uşaqlar travma alır, bir gələcək məhv edilir.

Lakin olmaz ki, kişi və qadın qarşılıqlı sayğı ilə evin bütün işlərinin öhdəsindən gəlsinlər? Təbii ki, olar. Lakin insanın içindəki “mən”lər buna imkan verərsə...

Kişi qadının, qadın isə kişinin iş rejimini, vaxtını düzgün hesablaya bilsə, bir-birilərinə hansı işlərdə kömək edə biləcəklərini də planlaşdırırlar. Beləliklə də “sənin vəzifəndir”, “mənim vəzifəmdir” sözlərini də işlətməyə lüzum qalmaz, qarşılıqlı anlaşma və əsasən də sayğı şəraitində həyat sakit və məhribanlıqla ötür.

Sayğı hüququ üstələyir

Hər bir ailədə həm kişinin, həm də qadının özünəməxsus hüquq və vəzifələri vardır. Vəzifələr ayrı-ayrı olsa da, hüquq bərabər-

dir. Lakin hüquq bərabərliyi var deyər, biz ailə dəyərlərimizdən, adət-ənənələrimizdən vaz keçə bilmərik. Bəli, qadın və kişi hüquqları bərabərdir, lakin azərbaycanlı ailəsində hörmət və sayğı deyilən anlayışlar da var ki, əsrlərlə hüququn yerini onlar almışlar. Elə bir formada almışlar ki, hüquq yada belə düşməmişdir.

El ailələrimiz olub ki, onlar bütün şəhərə, kəndə nümunə olublar. Belə ailələrdə heç vaxt hüquq, vəzifə söhbəti getməyib. Yeri gələndə, kişi samovar salıb, çay dəmləyib, bütün ailəni çay içməyə dəvət edib. Yeri gələndə, evin birgünlük yeməyini hazırlamağı boynuna çəkib. Evdə qonaq çox olanda əlinə məcməyi götürüb kişi qonaqlara qulluq edib. Yeri gələndə, axşamçağı evə vedrələrlə su daşıyıb. Uşağı yatırıb. Ev işlərində yoldaşına köməklik göstərüb.

İllər öncə, yadımdadır, kəndə gedəndə babamın nənəmə hər dəfə çörək bişirərkən köməkliyini heç vaxt unutmuram. Baş qarışdı təndirdə, bir də görürdük ki, baba çay dəmləyib, çaydan-çaynıq, bir məcməyi stəkan-nəbəki əlində gəlir. Gətirib qapıdan verib gedərdi. Nənəm südü sağardı, babam vedrəni götürüb zirzəmiyə aparardı.

Nənəm də kişiyyə məxsus işlərdə babamın kömək edərdi. Babam yer beləyəndə belin birini də nənəm götürərdi. Onunla bərabər ləklər düzəldər, şitil, toxum əkərdi. Odun doğrayardılar, mişarın bir tərəfindən babam, bir tərəfindən nənəm tutardı. Bütün bu söylədiklərim nənə və babamın simasında minlərlə azərbaycanlı ailəsinə aiddir. Qadınlarımız həmişə ot biçini zamanı kişilərə kömək üçün onlarla birlikdə çölə gediblər. Deməyiblər ki, yox, bu, mənim vəzifəm deyil. Kişilər də onları zorla aparmayıblar. Qadınların hüquqlarına hörmətlə yanaşıblar.

Bizim ailə dəyərlərimizdə hər zaman sayğı hüququ üstələyib. Məhz buna görə də gözəl ailə dəyərlərimiz formalaşa bilib. Buna görə də ən uzunömürlü ailələr Azərbaycanda mövcuddur. Bütün bunlara görə də ailələrimiz “Gümüş toy”, “Qızıl toy”, “Brilyant toy”larını qeyd edə bilirlər. Deməli, gözəl ailələrimiz və ailə dəyərlərimiz var. Deməli, aramızda vəzifə bölgüsü yoxdur. Hüquq seçkiliyi yoxdur. Biz hər işdə bərabərlik, həmrəylik. Elə həmrəy, vətənpərvər övladlarımız da bu dəyərlərin tərbiyəsi nəticəsində çoxluq təşkil edir. Bunu 44 günlük Vətən müharibəsində də gördük. Gördük ki, övladlarımız necə vətənpərvər, necə həmrəydir. Elə bu dəyərlərlə də Zəfər qazandıq. Düşməni torpaqlarımızdan qovduq, ərazi bütövlüyümüzü bərpa etdik. Bu Zəfər həm də ailələrimizdəki tərbiyənin Zəfəri idi. Çünki sayğı olan yerdə ağsaqqal var. Ağsaqqal olan yerdə doğru yol, doğru seçim var.

Mətanət Məmmədova